Akatemiatutkija Eija Ranta,
Helsingin yliopisto
27.10.2021

HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022: Lausunto kansainvälisestä kehitysyhteistyöstä

Vuoden 2022 talousarviossa kehitysyhteistyöhön ohjataan 0,49% bruttokansantulosta. Suomi on sitoutunut YK:ssa ja EU:ssa nostamaan kehitysyhteistyön määrärahat 0,7% bruttokansantulosta. Vuonna 1970 YK:n päätöslauselmaan kirjattu tavoite on yhä relevantti, ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) kehitysapukomitean (DAC) jäsenmaat ovat siihen sitoutuneet. Lisäksi EU-maat ovat sopineet saavuttavansa 0,7% tavoitteen viimeistään vuoteen 2030 mennessä osana kestävän kehityksen toimintaohjelmaa. ***Kehityspolitiikan tulisi olla ennakoitavaa ja pitkäjänteistä tavoitteiden asettelussa ja niiden rahoituksessa yli hallituskausien, ja kehitysyhteistyön määrärahoja tulisi kasvattaa 0,7% tavoitteen saavuttamiseksi*.**

Vuoden 2022 talousarviossa varsinaisen kehitysyhteistyön osuus näyttää laskevan edellisvuoteen verrattuna. Näin ei pitäisi olla. Vaikka OECD/DAC hyväksyy esim. pakolaiskulut tietyiltä osin kehitysyhteistyöksi, kehitysyhteistyövaroja ei tulisi käyttää Suomessa, vaan köyhyyden vähentämiseen ja tasa-arvon edistämiseen globaalin etelän maissa. ***Kehitysyhteistyömäärärahoja tulisi suunnata etenkin ulkoministeriön hallinnoimaan varsinaiseen kehitysyhteistyöhön*.**

On hyvä, että Suomi on viime vuosina lähentynyt kansainvälisesti sovittua tavoitetta suunnata 0,2% bruttokansantulosta vähiten kehittyneille maille (LDC), vaikkakaan vuoden 2022 talousarviossa esitetty 0,18% ei eroa edellisen vuoden tavoitteesta. Pääsääntöisesti Suomen suurimmat avunsaajamaat kuuluvat LDC-maihin. Samalla Suomen kahdenvälinen yhteistyö on kuitenkin pienentynyt ja sen merkitys on vähentynyt vuoden 2016 leikkausten jälkeen. EU:n suurin kehitysavunsaajamaa on Turkki, ja kolmasosa määrärahoista suuntautuu ylemmän keskitulon maihin. ***Kehitysyhteistyörahoja tulisi suunnata etenkin kaikkein köyhimpiin maihin.***

2000-luvun puolivälistä lähtien demokratia on heikentynyt maailmanlaajuisesti. V-Dem-instituutin tutkijat ovat osoittaneet, että autokratisoituminen tapahtuu saman kaavan mukaisesti. Ensin hyökätään toimittajia, tutkijoita ja kansalaisyhteiskuntaa vastaan esim. lainsäädännöllä, rahoitusleikkauksilla ja muilla uhkauksilla. Sen jälkeen alkaa vapaiden vaalien ja muiden demokratian instituutioiden, kuten eduskuntalaitoksen ja oikeuslaitoksen, rapauttaminen. Koronavirus on entisestään syventänyt jo meneillään olevia kehityskulkuja. Jos Suomi haluaa olla mukana pysäyttämässä autokratisoitumista, olisi ***kiireellistä puolustaa ja ohjata lisäresursseja toimittajille, tutkijoille ja kansalaisyhteiskunnalle niiden vapauden ja moniäänisyyden tukemiseksi.***

Vuoden 2022 talousarvioesityksessä Suomen tuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön kasvaa. Tämä on tärkeää, vaikkakin enemmänkin voisi tehdä. Esimerkiksi Ruotsin SIDA toteuttaa valtaosan kehitysyhteistyöstään yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa, ja kanavoi niille noin 40% kehitysyhteistyömäärärahoista. Maailman talousfoorumin mukaan kansalaisaktivismi on yksi maailman megatrendeistä seuraavien viiden vuoden aikana. Ihmisoikeuspuolustajia, alkuperäiskansa-aktivisteja ja ympäristöaktivisteja on uhkailtu ja vainottu ennennäkemättömän paljon viime vuosina etenkin maaoikeus- ja luonnonvarakonflikteissa. Konflikteihin saattaa liittyä yksityissektorin isoja kehityshankkeita, kuten kaivostoimintaa. ***Kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen tulisi olla vahvasti mukana Suomen kehitysyhteistyössä kauttaaltaan***, mukaan lukien yksityissektorin kehitysyhteistyö.

Yksi ulottuvuus maailmanlaajuisessa autokratisoitumiskehityksessä on kasvavat hyökkäykset sukupuolten välistä tasa-arvoa ja seksuaalioikeuksia vastaan. Se, että Suomi on vuoden 2022 talousarvion mukaan sitoutunut EU:n tasa-arvoa edistävän toimintasuunnitelman tavoitteeseen, jonka mukaan ***85% uusista hankkeista tulisi olla sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviä tavoitteita***, on oikea suunta ja sen toteutumista tulee seurata aktiivisesti.

Wider-instituutin raportin mukaan noin 10% OECD/DAC-maiden kehitysyhteistyöstä suuntautuu demokratiatukeen, mutta Ruotsin, Tanskan ja Norjan kehitysyhteistyöstä jopa 20-30%. Demokratia ja oikeusvaltio ovat myös Suomen kehitysyhteistyön tärkeitä periaatteita, mutta demokratiatuen rahoitusosuus on vain muutamia prosentteja kehitysyhteistyön kokonaisuudesta (kansalaisjärjestötuki pois lukien). Vaikka kansainvälinen tutkimustieto demokratiatuen vaikutuksista on ristiriitaista, viittaa se pääsääntöisesti siihen, että tuen vaikutus on positiivinen. ***Suomen tulisi selvittää, voisiko se suunnata enemmän varoja laaja-alaiseen demokratiatyöhön*.**

Vaikka vuoden 2022 talousarviossa mainitaan, että korkeakoulujen mahdollisuuksia edistää kestävää kehitystä tuetaan, on vaikea hahmottaa sitä määrärahoista. Tutkijayhteisö on kokenut ulkoministeriön ja Suomen Akatemian DEVELOP-rahoitusinstrumentin erittäin hyväksi, mutta rahoitus on ollut liian vähäistä sekä tulevaisuus epävarmaa. Akateemiseen tietoon perustuvaa, kehityspoliittisesti relevanttia tietoa ei ole mahdollista tuottaa ilman, että taustalla on pitkäkestoista, akateemista kehityskysymysten tutkimusta. Vaikka Suomi profiloituu kehityspolitiikassa korkean osaamisen maana, kehityskysymyksiin pureutuvaa tutkimusta rahoitetaan vain vähän, ja etenkin Suomen kehityspolitiikasta on vain vähän akateemista tutkimusta. Lisäksi Suomen kumppanimaiden korkeakoulujen ja tutkijoiden tulisi olla tiiviisti mukana kehityspolitiikassa. ***Kehitystutkimuksen akatemiarahoitusta tulisi jatkaa, ja globaalin etelän tutkijoiden ja korkeakoulujen toimintaolosuhteita vahvistaa yhteistyössä suomalaisen korkeakoulukentän kanssa*.**